
ALKOHOLIZAM KAO KRIMINOGENI FAKTOR VRŠENJA KRVNIH DELIKATA

Miloš Marković

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe – Privredna akademija u Novom Sadu

Adresa: Geri Karolja 1, 21000 Novi Sad, Srbija

Telefoni: +381 21 400 499, +381 63 76 70 752

E – mail: markovic@pravni-fakultet.info

Sažetak: *Proučavanjem problema alkoholizma bave se različite naučne discipline: socijalna politika, psihijatrija, krivično pravo, kriminologija i druge. U radu se obrađuje alkoholizam kao socijalni činilac kriminalnog ponašanja, sa posebnim osvrtom na uticaj ovog kriminogenog faktora kod vršenja krvnih delikata. U literaturi postoje neslaganja oko definisanja alkoholizma. Autor je prezentirao rezultate svog istraživanja krvnih delikata u Vojvodini izvršenih u periodu od 1996. do 2005. godine. Radi komparacije prikazani su i rezultati ranijih istraživanja ovih delikata u SFR Jugoslaviji, Srbiji, Vojvodini i Beogradu. Alkoholizam predstavlja izražen kriminogeni faktor i neizostavno se dovodi u čvrstu vezu sa vršenjem i stradanjem od krvnih delikata.*

Ključne reči: *alkoholizam, kriminogeni faktor, ubistva, krvni delikti.*

Summary: *Different scientific disciplines deal with the problem of alcohol consumption: social politics, psychiatry, criminal law, criminology, and the like. The paper describes alcohol consumption as a social factor of criminal behaviour, paying special attention to the role of alcohol consumption as a factor in criminal offence against the person. There are conflicting definitions of alcoholism in the scientific literature. The author presented in his paper the results of his research of criminal offences committed in Vojvodina between 1996 and 2005. For the comparison purpose the results of the former researches of criminal offences committed in the Socialistic Federative Republic of Yugoslavia, Serbia, Vojvodina, and Belgrade are also provided. Alcohol consumption has an important role as a factor in criminal offence against the person and is firmly related to both criminal offence committers and their victims.*

Key words: *alcohol consumption, murders, criminal offence.*

1. Uvod

Etiologija krvnih delikata je multifaktorijalna. Na vršenje krvnih delikata utiču mnogobrojni kriminogeni faktori. Uzroci krvnih delikata nisu izvan okvira osnovnih uzroka pojave kriminaliteta i delikata nasilja posebno. Krvni delikti, kao i svako kriminalno ponašanje, su izazvani spojem dve grupe činilaca: spoljnim (socijalnim) i endogenim uticajima koji karakterišu ličnost učinioca. Alkoholizam je kriminogeni faktor sa socijalnim predznakom.

2. Definisanje alkoholizma

U literaturi postoje neslaganja oko definisanja alkoholizma. Alkoholizam se tako posmatra kao: socijalna devijacija, bolest i poremećaj ličnosti. Alkoholizam je dugotrajno prekomerno konzumiranje alkoholnih pića koje dovodi do (organske i fizičke) zavisnosti. Ima i onih koji alkoholizmom smatraju svaku prekomernu upotrebu ovih pića koja izaziva

ekonomske i socijalne probleme. Obično se pravi razlika između alkoholofilije i alkoholomanije. Alkoholofilija je potreba za uzimanjem alkohola, dok alkoholomaniju bitno određuje zavisnost koja, u slučaju prestanka uzimanja pića, izaziva (kao i kod narkomana) apstinencijalnu krizu.¹⁶

Alkoholizam se fenomenološki može odrediti kao „česta i stalna upotreba alkoholnih pića do koje dolazi zbog nastale fiziološke i psihološke zavisnosti organizma“ (Krstić, 1988:40). Prema klasifikaciji Svetske zdravstvene organizacije zavisnost od alkohola je klasifikovana u grupu „mentalnih i bihevioralnih poremećaja izazvanih upotrebom psihoaktivnih supstanci“ (WHO, 1993).¹⁷

Dugogodišnje konzumiranje alkohola dovodi do pojave novih psihopatoloških sindroma, koji se po svom fenomenološkom izrazu identifikuju kao alkoholne psihoze. To su: alkoholna halucinoza, Korsakovljeva psihoza i alkoholna paranoja.

Prve dve nemaju naročiti kriminogeni značaj. Međutim, psihoza koja se razvija u okviru porodice i koja predstavlja veliku opasnost za porodicu jeste alkoholna paranoja. To je sistem bolesnih ideja ljubomore, koji se javlja pretežno kod muškaraca. Verovatno da postoji kauzalna veza ove psihoze i impotencije, koja je obavezan pratilac dugogodišnjih alkoholičara. Ideje ljubomore su bizarne, potpuno besmislene, ali za bolesnika ubedljive i jasne. Na njima alkoholičar bazira svoj stav prema porodici, a posebno prema „nevernoj“ supruzi. One generišu emocionalno nezadovoljstvo i poniženje kod bolesnika, a zatim hostilnost i agresiju prema supruzi, sa mogućim homicidalnim posledicama.¹⁸

Mišljenje prof. Kapamadžije je da su ubistva u alkoholisanom stanju „ubistva bez motiva“. On kaže da su ovo jedine situacije gde veštak ne treba da traga za motivima jer ih i nema. Ovaj autor se zatim pita: „Nije li to situacija gde je alkohol praktično ubica?“¹⁹

3. Uticaj alkoholizma na vršenje krvnih delikata

Što se tiče veze alkoholizma i kriminaliteta, brojna istraživanja u svetu i kod nas²⁰ pokazuju da je taj odnos postojan i dokazan. Ona pokazuju da je taj uticaj naročito velik na pojavu

¹⁶ Ignjatović, Đ. (1998): Kriminologija, „Nomos“, Beograd, str. 230.

¹⁷ Simeunović-Patić, B. (2003): Ubistva u Beogradu, Vojnoizdavački zavod i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 130.

¹⁸ Kovačević, R., Kecman, B. (2006): Ubistvo u porodici, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 24.

¹⁹ Kapamadžija, B. (1981): Ubistvo – Psihopatologija i sudska psihijatrija, Matica srpska, Novi Sad, str. 79.

²⁰ Prema podacima u ispitivanom razdoblju (01.01.1960. do 31.12.1964.) izvršeno je u alkoholisanom stanju blizu 13% ubistava u Jugoslaviji. Postoje značajne razlike o broju ubistava izvršenih pod dejstvom alkohola u pojedinim republikama i pokrajinama. Procentualno najviše ih je izvršeno u Sloveniji, zatim u Hrvatskoj i Srbiji. Manje ovih ubistava je izvršeno u krajevima gde se alkohol ne proizvodi u velikim količinama i po običaju manje troši kao što je slučaj na Kosovu i u još nekim drugim krajevima.

Ubistva, pod uticajem alkohola, vršili su uglavnom muškarci (96,4%). I oštećeni, koji su ubijeni ili telesno povređeni u pokušaju ubistva u alkoholisanom stanju bili su, sem u jednom slučaju, muškarci. Cit. prema Pešić, V. (1972): Ubistva u Jugoslaviji, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 63.

Alkoholizam je pratio izvršenje 39,7% svih krvnih delikata u Srbiji. Ovde su obuhvaćeni i oni slučajevi, gde je pod dejstvom alkohola bila samo žrtva, što je sasvim opravdano, jer alkoholizam ispoljen ovim putem, doprinosi izvršenju krivičnog dela, te na taj način predstavlja kriminogeni faktor. Cit. prema Vuković, Š. (1984): Krvni delikti u Srbiji, monografija, Zaječar, str. 97.

Dr B. Petrić navodi podatak da je na teritoriji SAP Vojvodine od 1946. pa do kraja 1970. godine pravosnažno presuđeno 927 krivičnih dela ubistva od kojih je bilo 229 pokušaja a 698 dovršenih. Autor konstatuje značajne oscilacije u broju ubistava po godinama sa oštrim vrhom krivulje u 1963. godini. Tako je 1963. svakog četvrtog dana izvršeno po jedno ubistvo, a 1950. tek svakog 91. dana. Broj izvršilaca krivičnog dela ubistva koji su tempore criminis bili u alkoholisanom stanju iznosi oko 90%! Cit. prema Petrić, B. (1971): O

ubistva, telesnih povreda, razbojništava, uvreda, kleveta, maltretiranja članova porodice i naročito dece, silovanja, krivičnih dela protiv imovine i saobraćajnih nesreća. Veliki deo tih dela, naročito napadačke delikte i krivična dela koja karakteriše surovost, vrše akutne pijanice. Tu dolaze, zatim, razna nehatna krivična dela, koja se vrše često u pripitom stanju.

Rezultati našeg istraživanja, odnosno pregled krvnih delikata u Vojvodini izvršenih pod uticajem alkoholizma sadržani su u tabelama broj 1 i 2. U okviru 106 analiziranih krivičnih predmeta, alkoholizam je evidentiran u 60 slučajeva ili 56,60%. Kod 50 (43,86%) učinilaca je nađeno da su u vreme izvršenja bili u alkoholisanom stanju. Od 120 žrtava njih 30 ili 25%, tj. jedna četvrtina je bila pod dejstvom alkohola. Samo su tri žene bile u alkoholisanom stanju i to kao žrtve. Stradale su od supruga, ćerke i podstanara. Konkretno u dva slučaja i njihove ubice su bile pod dejstvom alkohola: suprug i podstanar. Podstanaru je sud uz kaznu zatvora izrekao i meru bezbednosti obaveznog lečenja alkoholičara. Kod ubistava koja žene vrše alkoholizam je mnogo češći kod žrtve i tako predstavlja značajan faktor u etiologiji ubistava. U našem istraživačkom uzorku od deset žrtava žena ubica četiri žrtve (dva muža, bivši muž i majka) su bile u alkoholisanom stanju, dok je jedan muž bio pod dejstvom droge.

Pošto je alkoholizam socijalpatološka pojava, koja rađa društveno opasne posledice, u svetu se preduzimaju razne krivičnopravne, administrativne i preventivne mere, koje se odnose na restrikciju u pogledu prometa i točenja alkoholnih pića, bilo na tretman lica koja se odaju prekomernom uživanju alkohola, uključujući tu i lečenje alkoholičara. Alkoholičarima se u našem krivičnom pravu, ako izvrše krivično delo usled zavisnosti od stalne upotrebe alkohola i ako postoji opasnost da će usled ove zavisnosti izvršiti nova krivična dela, može izreći mera bezbednosti obavezno lečenje alkoholičara. Našim istraživanjem smo utvrdili da je sud u dva slučaja uz kaznu zatvora izrekao i ovu meru. Prema podacima iz statističkih biltena sud je u posmatranom periodu od 1996. do 2005. godine u postupku za krivična dela protiv života i tela izvršena u Vojvodini izrekao 12 mera bezbednosti obavezno lečenje alkoholičara i narkomana.²¹

4. Zaključak

Alkoholizam predstavlja izražen kriminogeni faktor i neizostavno se dovodi u čvrstu vezu sa vršenjem i stradanjem od krvnih delikata. Odgovarajućim tretmanom i lečenjem alkoholičara mogao bi da se otkloni kriminogeni i viktimogeni rizik kako za njih tako i za osobe iz njihovog neposrednog okruženja, a što bi predstavljalo bitan doprinos na planu prevencije krvnih delikata. Za izvršenje ovog zadatka potrebno je angažovanje mnogobrojnih nadležnih državnih i društvenih institucija.

Tabela 1 Pregled krvnih delikata u Vojvodini izvršenih pod uticajem alkoholizma

1.	Broj ispitanih slučajeva	106
2.	Broj slučajeva gde je evidentiran alkoholizam	
	Kod učinioca	30

nekim karakteristikama ubistva u Vojvodini, Savetovanje Jugoslovenskog udruženja za krivično pravo i kriminologiju, Priština.

Oboleli od alkoholizma čine 7,3% beogradskog uzorka izvršilaca ubistva. Interesantan je rezultat da su alkoholičari skoro dva puta češće stradali od ubistva nego što su ga vršili: ubistvom je viktimizirano najmanje 63 alkoholičara. Skoro svaki treći izvršilac ubistva (31%) ocenjen je od strane veštaka kao alkoholičar. Cit. prema Simeunović-Patić, B. (2003): Ubistva u Beogradu, Vojnoizdavački zavod i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 132.

²¹ Prema novom KZ R. Srbije to više nije jedna mera bezbednosti. To su dve mere bezbednosti: obavezno lečenje narkomana (član 83. KZ) i obavezno lečenje alkoholičara (član 84. KZ).

	<i>Kod učinioca i kod žrtve</i>	<i>20</i>
	<i>Samo kod žrtve</i>	<i>10</i>
	<i>Ukupno:</i>	<i>60</i>

Tabela 2 Relativno učešće alkoholisanih lica u uzorku učinilaca i žrtava krvnih delikata u Vojvodini (%)

	<i>Akoholisani u kritično vreme</i>			
	<i>Muškarci</i>	<i>Žene</i>	<i>Ukupno</i>	<i>%</i>
<i>Učinioci</i>	<i>50</i>	<i>0</i>	<i>50</i>	<i>43,86%</i>
<i>Žrtve</i>	<i>27</i>	<i>3</i>	<i>30</i>	<i>25%</i>
<i>Ukupno</i>	<i>77</i>	<i>3</i>	<i>80</i>	<i>34,19%</i>

LITERATURA

1. Ignjatović, Đ. (1998): *Kriminologija*, Nomos, Beograd.
2. Kovačević, R., Kecman, B. (2006): *Ubistvo u porodici*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
3. *Krivični zakonik Republike Srbije*, („Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005).
4. Marković, M. (2008): *Krivičnopravni i kriminološki aspekt krvnih delikata u Vojvodini, doktorska disertacija*, odbranjena na Pravnom fakultetu Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.
5. Milutinović, M. (1988): *Kriminologija*, Savremena administracija, Beograd.
6. Petrić, B. (1971): „O nekim karakteristikama ubistva u Vojvodini“, Savetovanje Jugoslovenskog udruženja za krivično pravo i kriminologiju, Priština, 20-23.10.1971.
7. Pešić, V. (1972): *Ubistva u Jugoslaviji*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
8. *Pravnosnažne presude Okružnog suda u Novom Sadu*.
9. Simeunović-Patić, B. (2003): *Ubistva u Beogradu*, Vojnoizdavački zavod i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
10. *Statistički bilteni Saveznog zavoda za statistiku SRJ i Republičkog zavoda za statistiku Srbije*,
11. Vodinelić, V. (1970): *Kriminalistika*, „Prosveta“, Beograd.
12. Vuković, Š. (1984): *Krvni delikti u Srbiji*, monografija, Zaječar.